

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . . . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . . . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség : Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
Kiadóhivatal : Budapest, VIII. ker. József-körut 9. szám.
A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

IV. évfolyam. Budapest, 1902. Október 1-én. 10. szám.

TARTALOM : Ünnepünk küszöbén : Igaz Mestertől. — Tantervképzésünk történeti fejlődése : Klis Lajostól. — Ki tanítsa a rajzot a siketnémák iskoláiban ? Watzke Rezsőtől. — A gyengetehetségük iskolájának szervezete : V. Zs.-tól. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Szerkesztői üzenetek.

Ünnepünk küszöbén.

Éppen csak pár hét választ el bennünket a nagy naptól. Pár hét és október 19.-én reánk virrad öröm-ünnepünknek napja.

Amire szinte harmadfél esztendeje gondos szorgalommal készülődtünk, amire ha reá gondoltunk is, már fellobbant a lelkesedés lángja sziveinkben : a nagy alkalom ime, közel vagyon.

Az ünnep, melyet megülni készülünk, a szeretetnek ünnepe leend. És e szeretetnek áldó melegét, könnyeket törölő nagy jótéteményeit, az elmúlt száz esztendőknél alatta elődeink és mi osztogattuk szét nagy Magyarország szenvedő emberei között.

Mi boldogító, édes érzés megérni ily nevezetes napot!

Reménységünk, vágyakozásunk, életcélunk és boldogságunk vala nekünk, amaz eszmének hűséges szolgálata, mely száz két esztendővel ez előtt egy nemes magyarnak lelkében megfogant s alig két évnek elmúltával testet öltött.

Száz évnek vihara, országokat eltipró fürgetege, érintetlenül hagyta fejlődni ez eszmét, mert teremtője, éltetője a világot fenntartó szeretet vala.

Most diadalát ünnepli.

Száz év folyamán csendes vala munkája, mint ahogy a jótékonyág soha sem kérkedik.

Ilyen tisztos kort érve azonban, egy napra kikel magányából, nem hogy kérkedjék eredményeivel, hanem hogy a „világi üzletben“ elfásult emberi sziveket a szeretetben termékenyekké tegye.

„Mondjátok meg *Jánosnak*, hogy a siketek hallanak és a némák szólnak.“ Ezt izente az Üdvözítő a börtönbe zárt Keresztelő Jánosnak, aki az emberiség megváltóját várva, kétség és remény között töprengett.

Ti megfagyott lelkü emberek! akik futva szaladtok az életnek ösvényein, keresve önmagatok javát, akik nagy üzérkedésekben nem találjátok önboldogságtokat és az Istent: álljatok meg egy percre s hallgassatok a szent könyv szavára: köztünk és velünk van az Isten, mert a „siketek hallanak, a némák szólnak“.

Ti pedig én kedves kartársaim, akik az eszmének hirdető apostolai vagytok, akik a legszebb imádságban gyakoroljátok naponkint a felebaráti szeretetnek isteni erényeit, tegyétek félre egy napra a jövőt munkáló szorgosságtokat, legyen e nap csupán a multak emlékezetének szentelve.

E ház vala egykor valamennyiötök életpályáján az első állomás, itt tanultátok meg az „isteni mesterséget“ mely a legboldogtalanabbak boldogítására adatott. Amit innen lelketeknek és sziveteknek a tudásból és szeretetből elvitettek, azt meggyarapodva hozzátok vissza, hogy az eszme diadalának ünnepén az legyen a legszebb bemutatott áldozat.

Jöjjetek ez ősi hajlék falai közé, miként ha otthonotokba jönnétek!

Ha pedig valamelyötöknek szivét megsebezte volna az élet, ha a megbántás, mit én is fájón érezek, titeket is talált volna, ha a nagy, nehéz munka felemésztette volna lelketek hevét: akkor is jöjjetek el ez ősi tradíciók által megszentelt falak közé, meggyógyul itt a seb, a lelkesedésből új erőt merít itt a lélek s ha megfürösztjük a jelent a régi dicsőség tiszta vizében, talán . . talán fel-támad a mult.

Panaszkodástok, ha nagy okból támadó is az, most hallgasson; keserüségtok, bármint rágódjék is lelketeken, most a fenékre szálljon s ne lássa senki arcotok vonásaiból, hogy a jelennek vagytok munkásai: a multnak éljetez ezen a napon!

Mégis... mégis tekintetek síró szemekkel a jövőbe! Ti nem a magatokéi vagytok! Esküszóban, örök, szent fogadással eljegyeztétek magatokat, így hát magatokról, magatokért kevés szó essék; hanem inkább azon legyetek, hogy minél több néma beszéljen helyettetek, mert azoknak megszólalása még most is csoda-számba megy s így jobban figyelnek rá az emberek.

A jubileumi viszontlátásig Isten velünk!

Igas Mester.

Tanerőképzésünk történeti fejlődése.

A váci intézet első tanerői, névszerint: Simon Antal, Schwarczér Antal, Molnár János és Kapuváry Sámuel 1801. szept. 1.-től 1802. márc. 1.-ig a bécsi cs. kir. siketnéma-intézetben sajtóztatották el a szükséges szakismereteket s ott is nyertek siketnémák oktatására képesítést.

Ettől az időtől kezdve 1860-ig, ha szüksége volt az intézetnek új tanerőre, pályázatot hirdettek s a legjobb képzettséggel bíró pályázót, a kitől a magyar nyelv ismerete mellett a német és latin nyelvben való jártasságot is megkövetelték, azonnal alkalmazták az intézetnél. Ez ideig az intézet tanárai többnyire a papok, orvosok és jogászok köréből kerültek ki, mint a kiknek legnagyobb gyakorlatuk volt a latin nyelvben. A 60-as évek elejétől kezdve azonban már csak paedagogiai előképzettségű egyéneket alkalmaztak az intézetben tanárokkul. Mielőtt véglegesítették volna a tanárokat, előzetes szakvizsgálaton igazolniok kellett, hogy értenek a siketnémák oktatásához, azonban az ezen szakvizsgálatok körül követendő eljárás nem volt szabályozva 1879-ig.

Ez ideig 2 ízben történt kísérlet szakképesített egyének nyérése céljából. Ugyanis 1859. dec. havában *Venus* Sándor, a bécsi cs. kir. siketnéma-intézet akkori igazgatója a pesti tanítóképezdéhez rendeltetett oly célból, hogy 2 havi tanfolyam alatt a képezdei növendékeket megismertesse a siketnémák oktatásának módjával, 1868-ban pedig hasonló célból *Fekete* Károly, a váci intézet akkori tanára rendeltetett a pesti kath. képezdéhez.

E tanfolyamok hallgatói közül 4-en léptek a hazai siketnéma-oktatásügy szolgálatába és pedig a *Venus*-féle tanfolyamhallgatói közül *Schäffer* Károly, a ki a temesvári siketnéma-intézetet alapí-

totta; a *Fekete*-féle tanfolyamról pedig *Pertik* Gyula, *Tariczky* Ferenc és *Olgyai* János, a kik a váci intézetnél nyertek alkalmazást.

Tanerőképzésünk történetében az első fontos lépés 1879-ben volt, a mikor egy ideiglenes utsítás (19383.) a siketnémák oktatására szükséges tanképesítő vizsgálatok körüli eljárást szabályozta.

Ez időtől kezdve már anyakönyvet is vezettek a szakképesítő vizsgálatokról.

A rendszeres tanerőképzés 1889. kezdődik. Megállapítottak a tantárgyak és megbízattak az előadók. Ekkor léptette ugyanis életbe a magas kormány márc. 6-án kelt, 7859. sz. rendeletével a váci intézet tanárgyakornokai számára a szakelőadásokat azzal, hogy *Krenedits* Ferenc a *phonetikát*, *Vida* Vilmos a *siketnémák élet- és lélektanát*, *Taritzky* Ferenc a *siketnémák oktatásának módszertanát*, *Scherer* István pedig a *siketnémák tanmódjának általános és hazai történetét adja elő*.

Ugyancsak szakképesítéssel bíró minél több tanerő nyerése céljából léptettetett életbe az 1890. évi okt. 27.-én kelt 47200 sz. min. rendelettel a budai paedagogiummal kapcsolatos „*siketnémák oktatására képesítő tanfolyam*“ is, mely az 1894—95. tanév végéig állott fenn s ekkor a váci tanítóképző tanfolyam ujjaszervezése következtében megszűnt.

Az 1895. évi aug. 8-án kelt, 40295. sz. min. rendelettel a váci tanítóképző tanfolyam ujjaszerveztetett s az előadandó tantárgyak mellé a fentemlítettekén kívül felvétellett még az *ember beszéd és halló szerveinek bonc- és élettana is*.

Az ekkor kiadott szabályzat hatályon kívül helyezte az 1899. évi ideiglenes utasítást.

1900-ban ismét korszakalkotó intézkedés történt tanerőképzésünk történetében, a mennyiben az ápr. 5.-én kelt, 24002. sz. min. rendelettel a tanítóképző tanfolyam ujjaszerveztetett olyképen, hogy annak anyaga a siketnémák oktatására szükséges tadvivalókon kívül a vakok és hülyék oktatásának addig külön-külön tanfolyamokon előadott anyagával és a dadogók és egyéb beszédhibákban szenvedők oktatására vonatkozó ismeretek előadásával bővült. Az így egyesített gyógypaedagogiai oktatásra képesítő tanfolyam szabályzata az 1902. évi június 8.-án kelt, 39246. sz. rendelettel lépett életbe.

Az 1902. évi febr. 17.-én kelt, 11660. sz. ministeri rendelet értelmében utasítottak a gyógypaedagogiai intézeteknél működő mindazon tanerők, a kik még nincsenek a IX. fizetési rangosztályban, hogy pótló képesítő vizsgálatot tegyenek azon szakokból, a melyekből nincs oklevelük.

Az 1901. évi 694. számú miniszteri rendelet az iránt intézkedik, hogy külön szakvizsgálatot tegyenek ama lelkészek, a kik a siketnémák intézeteiben hitoktatókként kívánnak alkalmaztatni.

1879-től ez ideig

siketnémák oktatására képesítő vizsgálatot tettek 47-en;

gyógypaedagogiai oktatásra képesítő vizsgálatot tettek 5-en;

gyógypaedagogiai kiegészítő vizsgálatot tettek 3-an ;
hitoktatói szakképesítő vizsgálatot tettek 6-an.

Ha tanerőképzésünket összehasonlítjuk a külföld e nemű intézményeivel a következőket találjuk :

A Német-birodalomban csupán a porosz siketnéma-tanárok vannak szakvizsga letelésére kötelezve. Így van Svédországban is. A többi német államokban valamint Angliában, Franciaországban és Ausztriában szintén meg van adva a lehetőség arra, hogy az intézetek igazgatóiból alakított vizsgálóbizottságok előtt időről-időre szakvizsgálatot tessenek a jelentkezők, de rendszeresített tanító-képző tanfolyam csak Berlinben és Manillóban Stockholm mellett áll fenn. Az előbbiekben a képzési idő 2 évre, az utóbbiban 1 évre terjed.

Míg tehát a legtöbb európai államban nem kötelező a szakképesítés megszerzése, addig nálunk a gyógypaedagogiai intézetekben való alkalmaztatás feltétele a szakképesítés megszerzéséhez van kötve.

Klís Lajos.

Ki tanítsa a rajzot a siketnémák iskoláiban?

III.

Azon idea, valjon a siketnémák alsó osztályaiban a rajzot taníthatná-e az osztálytanár, minden valószínűség szerint onnan ered, hogy az elemi iskolában is a rajzot az osztálytanító tanítja. Ha tehát az elemi iskolákban az osztálytanítót ezen tantárgy tanítására kvalifikálják, miért nem taníthatná a siketnémák iskoláiban is a rajzot az osztálytanár. Hiszen a siketnémák iskolái sem állanak magasabb niveau az elemi iskoláknál! Ebből az következik, hogy a siketnémák iskoláiban is a rajzot az osztálytanár taníthatja. Pedig ha feszegetjük a dolgot, mégsem áll úgy egészen a dolog, mint a hogy a felületesen gondolkozók állítják, a kiknek elmélkedési és érvelési módját néhány szóban iparkodtam ecsetelni.

Minden diplomás ember, iskoláinak végzése alkalmával foglalkozott a rajzolással és ha akkoriban a mikor iskolába járt nem is tűnt fel, hogy miféle elvek és paedagogiai szabályok szerint történik a tanítás, de mint érett gondolkozású férfiú és mint diplomás tanító a paedogiában megtanulta a tanításnak egyik sarkalatos axiomáját, a mely így szól: „A tanítás fokozatos legyen“. Ha valaki tehát ismeri e szabályt, mint éretten gondolkozó férfiú csakhamar megtalálja a fokozatos egymásutánt valamely tárgynál. Ebből meg az következik, hogy minden diplomás ember bármely tárgyat képes tanítani, tehát a tanító taníthatja a rajzot is. Ez a logika az u. n. pseudo logika.

Nem akarom kétségbe vonni a siketnéma-intézeti tanároknak

rajztudását, rajzbeli képességeiket, de semmiesetre sem tartom őket annyira kiképzetteknek, hogy róluk decentirten lehetne azt állítani, miszerint ők rajzolni tudnának. Rajzolás és rajztudás között óriási nagy különbség van.

Rajzolni tud a középiskolai diák, rajzolni tud a műépítész, rajzolni tud a rajztanár és a művész is, csak hogy mily nagy különbség van e négy fajta ember rajzképessége között! Az elsőnek rajztudása a legkisebb teremura szorítkozik; a legegyszerűbb geometriai, ornamentális szabadkézi-, a testek utáni és ritka esetben a fejnek lemásolási rajzolására szorítkozik. Megjegyzem, ha ezt középiskolai diákkal elérhetik a rajztanárok, akkor egy kiválóan szép, jó és nagy eredményt értek el és erre az eredményre büszkék is lehetnek. A másodiknak rajzolási képzettsége már jóval magasabb fokon áll, mert az előző mondatban felemlítettekhez járul még a sok szakrajzbeli készsége és képessége; az ornamentális díszítvényeket stylusok szerint tudja megkülönböztetni, sőt képes stylusokban kisebb-nagyobb tervezeteket készíteni. A harmadik és negyedik a rajztudásnak, hogy úgy mondjam, tetőpontjáig kell, hogy emelkedjék. A rajztanár és a művésznek a rajzolás keretébe tartozó dolgokban au-fait-nek kell lennie. Bármilyen rajzzal áll szemben a legnagyobb könnyűséggel fogja keresztül vinni. A leprimitívebb iskolai rajztól kezdve a legnehezebb természet utáni rajzig mindegyiket küzdelem nélkül kell és tudja elvégezni.

E három fajta ember közül melyikkel egyenrangú, vagy melyik között foglalhat helyet az általános képzettséggel bíró tanító? Aligha hiszem, hogy a reáliskola 8 osztályát végzett diákkal lehetne egy sorba állítani. A középiskolát végzett diáknak képessége pedig mint fent kifejtettem, a legkisebb teremura szorítkozik.

Ha az elemi iskolai tanítót a rajz tanítására kvalifikálják, az szerintem csak azért történik, mert az elemi iskolában a rajz rendszeresen nem tanítatik, nagy fontosságot nem tulajdonítanak, ellenőrzés nélkül tanítják, mintegy mellékes tárgynak tekintik, más szóval a rajz inkább csak szórakoztató és az elméleti tárgyak órái között mint agypihentető tárgy szerepel, de részben azért is tanítja az osztálytanító, mivel oly kevés órában tanítatik, hogy külön tanítót megbizni a tanítással financialiter nem fizetné ki magát. Mert én, mint polgári iskolában is működő tanár tapasztalatból állíthatom, hogy növendékeimnek az elemi iskolában szerzett rajzbeli képességüknek hasznát nem vehetem. Az elemi iskolában a régi copfon nyargalnak a tanítók és a négyzet hálózatos avagy pontozott rajzpapíron való rajzolásnak még előtanulmánynak sem vehetjük hasznát a polgári, vagy középiskolákban. A polgári- vagy középiskolába érkező tanulókat úgy tekintjük, mint a kik az elemi iskolában egyáltalában nem tanultak rajzolni.

Es hogy a növendékeknek rajzbeli képességük oly igen alacsony niveaun áll, nem annak tulajdonítom, mintha az elemi-iskolai tanító nem tudna rajzolni, vagy a rajzot az elemi iskolában nem tudná tanítani. Mert ha az elemi-iskolai tanítóképző-intézet tantervét

átvizsgáljuk, bizony be kell ismernünk, hogy a tanterv oly anyagot ölel fel, a melyet elemi iskolai tanítónak tudnia valóban teljesen felesleges. A végzett tananyaghoz mérten a tanító valóban kvalifikálható az elemi iskolában a rajz tanítására. De hogy az elemi iskolában a tanítók (tisztelet a kivételeknek) rajzot defacto nem tudják tanítani, a rajzolásban eredményt felmutatni nem tudnak, azt néhány esztendei ipartanonc-iskolai tanítási praxisom alatt tapasztalhattam, a hol az inasokat néhány rajztanár kivételével csakis elemi-iskolai tanítók tanítják. Hogy a tanítás nem eredményes, talán annak tulajdonítható, hogy a rajztanítással nincsenek eléggé tisztában, — nem érzik és nem ismerik a rajzolás főcélját, lényegét, nem tudják, mire helyeznek a fősúlyt, mert a képző-intézetben sokféle tárggyal kell foglalkozniok, de meg oly kevés órákban tanulnak rajzolni és még kevesebb időben foglalkoznak a rajztanítás módszerével, hogy nincs elegendő idejük a rajzolás mélyébe behatolni, hanem csak felületes fogalmat, képet nyernek a rajztanításra vonatkozólag.

Hogy tényleg nem tudnak rajzot tanítani, nemcsak én állítom, hanem a legfényesebben bizonyítja az, hogy az alsófoku ipartanonc iskolában a tanítók az inasokat a rajz tanítására oktathassák, a főváos újabban az ipartanfelügyelők tanácsára rajztanfolyamokat létesített, a melyeket a fiatalabb tanító gárda kénytelen látogatni, ha a jövőben ipartanonc iskolában rajzot akar tanítani.

Látszólag nagyon is eltértem az eredeti témától. Nem az elemi iskolában a rajzra kvalifikáló tanítókat kell e helyütt boncolgatnom, hanem a siketnéma-intézeti oktatókat. De hiszen ezek teljesen egyenlő kvalifikációval bírnak, mint az elemi iskolaiak, mert a siketnémák oktatására képesítő tanfolyamán rajzot úgy sem tanulnak, tehát képességük is egyenlő. A mi tehát az elemi iskolai tanítóra áll, az áll a siketnéma-intézeti tanárra is a rajztanításra vonatkozólag.

Mindezekhez hozzájárul, hogy a siketnémák intézetei, bár nem állanak magasabb niveaun az elemieknél, mégis rajz tekintetében határozottan külön kell választani az elemi iskolától. Az elemi iskolai diák, ha nem tanul meg rajzolni, nem nagy baj reá nézve, mert a polgári- vagy középiskolába iratkozva a rajzzal mint egy rendes és nagyon fontos tárggyal amúgy is nagyon sokat kell foglalkoznia. Vagy ha tovább nem folytathatja az iskolákat és ha mesterség tanulására adja magát, mint inas köteles amúgy is tanonc iskolába iratkoznia, a hol a rajz egy felette fontos tárgyat képez. De a siketnéma-intézetet végzett növendék, ha iskoláját elvégezte és e helyütt nem szölok azokról a siketnémákról, a kiknek, hogy úgy mondjam természetadta tehetségük van a rajzoláshoz és ebből kifolyólag művészi pályára akarnak lépni, vagy pedig műipari ágat akarnak elsajátítani, a kiknek nagyobb rajztudásra van szükségük, a kiknek részére magasabb iskolák állanak rendelkezésre, mint technologiai ipar-, iparművészeti iskola stb., bár nota bene alatt megjegyzem, hogy ott sem fognak annyit elsajátítani, mint az épérezé-

küek, mert részint a tanárok nem tudják magukat oly világosan és érthetően kifejezni, hogy abból sok hasznot húzhatnának, hanem nagyon is saját erejükre vannak utalva és inkább ellesniök kell azt, amit az éperzéküek hallásuk utján elsajátíthatnak, másrészt mert nevezett iskolákban a tanulók sokasága miatt a tanár a növendékekkel egyenkint sokat nem foglalkozhatik; pedig a siketné mával küldn-külön kell foglalkozni, ha a mi foglalkozásunk eredményes akar lenni.

Amint már jeleztem, a siketnéma tanulók ama zömével szándékozom foglalkozni, azokról beszélek, a kik multhatatlanul mester-ségnek tanulására vannak utalva, a kiknek számára külön iparostanonc-iskolák még mai napság nem állanak rendelkezésre, tehát nem is lesz alkalmuk rajzzal foglalkozhatni és így csak avval a rajztudással kell megelégedniök a mit az *elemi* siketnémák-iskoláiból magukkal visznek. Ha pedig itt sem adjuk meg nekik azt az alapot, azt a képességet, hogy önmaguktól tovább képezhessék magukat, hogy boldogulhatnak majd a jövőben?

Ha a siketnéma intézetek alsó osztályaiban az osztály-tanár végzi a rajztanítást, akkor azt érzük el, a mit az elemi iskolában t. i. hogz a siketnémák alsó osztályaiban elsajátított rajzolás képességüknek a rajztanár hasznát nem veheti, a felső osztályokban eme képességükre nem alapíthat és kénytelen majdnem egészen újból kezdeni a rajzolást, hogyha eredményes akar lenni a további tanítása. Ezen pótlás pedig roppant sok időt vesz igénybe és a rajztanár nem lesz képes az előírt tananyagot elvégezni, a növendékek pedig félannyi tudással, képzettséggel lesznek kénytelenek az iskolát elhagyni.

Vagy pedig előáll az az eshetőség, hogy ha tényleg keresztül vitetik az az idea, hogy az alsó osztályokban az osztálytanár tanítja a rajzot, hogy a tanár kénytelen lesz örökösen a rajztanár utasítására rászorulni, tőle információt kérni s mintegy sablonos módon tanítani. De ez is sokkal nehezebb dolog, mint a hogy első pillanatra látszik.

Majdnem minden esztendőben akadnak az egyes osztályokban tanulók, a kik jóval rohamosabban fejlődnek, gyorsabban sajátítják és végzik el az elkészítendő rajzokat az osztály többi tanulóinál, ezen az esetben minden rajztanár a tanítás rendes keretétől, eltérőleg az illető növendéknek vagy növendékeknek a tananyag bizonyos részének elnegligálásával nehezebb és esetleg magasabb osztályokban előírt pensumból fog dolgozatokat feladni.

Kérdem már most, ily esetben mittévvő lesz az osztálytanár, a ki saját erejére utalva a magasabb osztályt tanítani már nem tudja, a tananyagot nem ismeri; vagy ha a szaktanártól utasítást kap is, képes lesz-e azt elvégezni?

Mind a két esetben a növendék huzza a rövidebbet, a ki ezáltal a több ismeretek tanulásától meg lesz fosztva.

Azonban tovább megyek. Ha az osztálytanár végzi a rajzoktatást, önkénytelenül is abba a hibába fog esni, hogy a rajz óra

alatt rajzolás helyett a beszédre fogja a fősúlyt fektetni. Minden egyes pontot, vonalat megfogja nevezni, szavakat fdg begyakoroltatni, az az a helyes kiejtésre fog törekedni, miáltal a növendékeket a tulajdonképeni céltől eltereli és a növendék a rajz körébe tartozó kifejezések garmadával fog megismerkedni, de rajzolni nem fog megtanulni.

Már pedig nézetem az, hogy a növendék a manuális tárgy órái alatt ne szavakat tanuljon, hanem foglalkozzék avval a mit a tárgy követel, t. i. tanuljon írónnal, tollal, rajzeszközzel, ecsettel, festékkel bánni, más szóval tanuljon meg rajzolni. S ugyanez áll a többi manuális tárgyaknál is. A szavak begyakorlása és feltétlen ismerete nem kívántatik meg a rajzolásnál, mert valaki a rajzoknál előforduló formákat, alakzatokat, idomokat névszerint kitűnően distingválhatja, megnevezheti, de rajzolni még sem tudhat; viszont sok kiváló rajzoló nem ismeri a rajzolás körébe tartozó helyes és megfelelő kifejezéseket. Hogy melyiknek fogja inkább hasznát venni a szó szoros értelmében vett rajzolásnál, azt külön megnevezni teljesen felesleges. Evvel nem akarom az állítani, hogy a megfelelő kifejezéseket nem kell megismertetni a növendékekkel? Sőt ellenkezőleg, megnevezni kell, hogy a kifejezést ismerje és felemlítés esetén a megnevezésnek megfelelő ábrát, alakzatot mintegy lelki szemei előtt lássa, de a kifejezésekkel agyongyötörni a növendékeket a rajz óra alatt nem tartom szükségesnek.

Ugyanez az eset állana fenn, mint a mikor az elméleti óra alntt a tanár inkább az előforduló rajzokra fektetné a fősúlyt pl. a ház metszet rajzok elkészítésénél, a fogalmakra és a fogalmat kifejező szavakracsak mellékes gondot fordítana.

A rajzóra alatt a fő az, hogy a növendék rajzoljon, a többi majdnem mellékes.

Hogy pedig a rajztanítást az alsó osztályokban az osztálytanárookra bízzák csak azért, mert ezáltal az államnak pénzbeli megtakarítása volna, azt pláne nem tudom acceptálni. A megtakarítás is csak látszólagos. Az osztálytanár óratöbblet címen a rajztanításért csak 30 frtot kap, míg a rajztanár 50 frtot. Igaz ugyan, hogy ily körülmények között az állam néhány forintot megtakarít a rajztanításnál, de a mennyivel kevesebbet fizet, legalább is annyival kevesebbet is fog növendék tanulni. Már pedig pár frtért a növendékeket a magasabb és alaposabb kiképzéstől megfosztani, valóban nem volna érdemes.

A következőkben röviden összefoglalom a III. pont alatti fejtegetéseimet könnyebb áttekinthetés szempontjából. Részemről a rajzoktatást a siketnémák alsó osztályaiban az osztálytanárra *nem* bízám. Felhozott indokaim a következők voltak: 1. Az osztálytanár nem bír avval a rajzképességgel, hogy teljesen önállóan képes lenne rajzot tanítani, mert a praeparandiában a rajzzal és a rajz módszerével behatóbban nem foglalkoznak. 2. A növendékeket az alaposabb és magasabb fokú kiképzéstől megfosztanók. 3. A felsőbb osztályokban a rajztanárnak eredményes tanítása kétséges

volna, vagy legalább is fáradságosabb lenne, ha kellő alap nélküli növendékekkel kellene foglalkoznia. 4. Mivel a siketnéma-oktató nem annyira a rajzra, mint inkább a rajz keretébe tartozó szavak be-tanítására, begyakorlására fektetné a fősúlyt, a rajznak rovására. 5. Mivel az államnak nagyon csekély finánciális megtakarítása volna.

Hátra volna még egy kérdés fejtegetése, a melyet csak leg-ujabban pendített meg előttem Együd Lajos igazgató úr. T. i. arra kért fel, írjam meg nézetemet arra vonatkozólag, „melyik volna a slöjd ágak közül az, a melyikre a siketnéma növeneéknek legin-kább szüksége lenne, azaz melyiknek veheti leginkább hasznát a többi manuális tárgyagnál és az életben“. Ezen kérdésre vonatko-zólag, sajnos az idő előrehaladottságára, de egyuttal más iskolák-nál való elfoglaltságomra való tekintettel nem foglalkozhattam, de másodsorban valóban külön tanulmányoznom kellene a slöjd ága-kat, ha értékük szerint csoportosítani és hasznosságuk szerint érdem-legesen fejtegetni akarnám.

Ezzel dolgozatom végére értem, ezt befejezettnek nyilvá-nitom. Szerény képességeimhez mérten a legjobbat iparkodtam produkálni. Hogy mennyiben egyezik felfogásom a szakértők véle-ményével, arról remélhetőleg értesítésben fogok részesülni. Végül a siketnémák intézeteiben a rajzitanítás terén megindult reformálás-nak minél szerencsésebb módon való megoldását szívből kívánom.

Watske Rezső

okl. középisk. rajzitanár.

A gyengetehetségűek iskolájának szervezete.

Frentzel F. után írta *V. Zs.*

Igaz meggyőződéssel állíthatjuk, hogy a rendőr- és fogházügy költségei tetemesen apadnának, ha a gyengetehetségű gyermekek szakszerű oktatásban és nevelésben részesülnének. Mert a gyenge-tehetségű gyermekek sorából kerül ki a legtöbb gonosztevő. Miként Angolországban az elhanyagolt és elhagyatott gyermekek nevelésé-vel szép eredményeket értek el, azonképen a gyengetehetségű gyer-mekek célszerű iskoláztatása szintén szép reménységekkel kecsegtet. Ennek bizonyítására elég felhozni azt, hogy Németországban 1898-ban a gyengetehetségűek iskoláit látogató gyermekeknek 72⁰/₀-a lett kenyér-keresetképesse nevelve, 19⁰/₀-a részben fejlődött és csak 9⁰/₀-a maradt keresetképtelen. Egyenletes intensív nevelési hatást csak a gyenge-tehetségűek iskolájában gyakorolhatunk az ily gyermekekre és csak ez az iskola nyújt biztosítékot arról, hogy növendékei a társadalom hasznos tagjaivá válnak. Ha tehát a községek aránylag nagyobb összegeket költenek is a gyengetehetségű gyermekek okszerű okta-tására, ez a többlet megtérül a szegényügy, rendőrség és börtön-ügy tételénél, mivel a gyengetehetségűek nagy része ez iskola által az életnek megmentetnek és így nem esnek a városok terhére. A

reájuk fordított tőke meghozza búsás kamatját. „Nyissatok egy iskolát és becsukhattok egy börtönt.“

A szülőknek a gyengetehetségűek iskolája iránti ellenszenv nem oly nagy, mint a minőnek feltüntetni szeretik. Ha nem is egyeznek bele jó szívvvel, hogy gyermekük oda kerüljön, de megnyugodnak, ha látják, mint éled nap-nap után gyermekük, mint gyarapodik szelleme és biztatók a körülmények, hogy mégis csak válik valami belőle. A hol szükséges, ki kell a szülőt a gyengetehetségűek iskolájának szükségessége felől oktatni. Ha sikerült őket felvilágosítani, nem fognak ellenszegülni. Persze nem kell nekik azt mondani: „az ön gyermeke gyengeelméjű és kiségitőiskolába kell tenni“, hanem: nem képes eléggé összpontosítani gondolatait, nem beszél elég jól, vagy nem hall jól és ezért oly iskolába kell adni, hol kevesebb a tanuló. Sok szülő saját kezdeményezéséből kérte gyermekének a gyengetehetségűek iskolájába való felvételét. Az iskolák elterjedése különben megszünteti lassan az irántuk megnyilatkozó ellenszenvet.

Az a mi azt a kifogást illeti, hogy a kiségitő iskola növendékei gúnyt és méltatlanságot szenvednek az ép gyermekektől, azon könnyű szerrel lehet segíteni. Parancs adatik ki valamennyi iskola tanulóinak, hogy semminémű alkalmatlanságot sem szerezzenek e szánandó teremteseknek. A Stolp-i iskola növendékei érzékenyekkel együtt járnak egy épületbe, de eddig még sohasem szenvedtek azok méltatlanságot.

Azt is állították, hogy a gyengetehetségű gyermekeknek a népiskolában való maradása haszonnal jár a tanítóra; ezek képezik fokmérőjét a növendékekhez támasztott követelményeinek. Megakadályozzák, hogy a tanító túlmagas tanítási célt tűzzön ki és így útját állják a növendékek túlterhelésének. Ez állítás nem való. A tanítónak fokmérőre már azért nincs szüksége, mivel teendője a legkisebb részletekig meg van jelölve. Különben is gyenge fokmérő a gyenge tanulók. Erre sokkal alkalmasabbak a középszerűsége alul lévő tanulók; ezek mutatják a határt, melyen belül tanításának mozognia kell, hogy a célon túl ne lőjjön. A gyengetehetségű gyermek tehát mindig terhe a népiskolának, nem veszi semmi hasznát és előkészületlenül fogna onnan az életbe lépni; ezért számára okvetlen külön iskolai viszonyok szükségesek.

III. A gyengetehetségűek iskolájába való gyermekek kijelölése.

Hogy a gyengetehetségűek iskolájának meg van a létjoga és hogy szükséges szociális tényezőt képez, azt az előbbi fejezetben bebizonyítottuk. Most azon kérdésre kell válaszolnunk: mely gyermekek valók a kiségitő iskolába? E kérdésre a választ megadni, nem oly könnyű, mint a milyennek látszik, mert érett megfontolást igényel. A gyermekek kiválasztását a legtöbb helyen egy bizottság végzi. Az iskolai gondnokság rendeletére a kérdéses gyermekeket az elemi iskola igazgatója, a gyermek tanítója és a kiségitő

iskola vezetője jelenlétében egy az iskolaszék által kijelölt orvos megvizsgálja testi és szellemi állapotára nézve. A vizsgálat eredménye alapján tesz aztán a bizottság véleményes jelentést.

A gyermekek kiválasztásánál a következő elvek követetnek: *Oly gyermekek, kiknek szellemi tehetsége annyira gyenge, hogy az elemi iskola tanítását haszonnal nem élvezhetik, a kiségitő iskolába valók.* Elutasítandók:

1. Kik nagyobbfoku gyengeelméjűséget, vagy hülyeséget mutatnak;
2. vak és siketnéma gyermekek, úgyszintén nagyothallók, kiknek halló képessége annyira le van fokozva, hogy a hallók tanításában nem vehetnek részt;
3. eskóros gyermekek, ha rohamaik oly gyakoriak, hogy az iskola rendjét megzavarhatják;
4. szellemileg normális gyermekek, kik kedvezőtlen iskolai viszonyok, vagy hanyag iskolalátogatás vagy betegeskedés miatt maradtak vissza szellemi fejlődésükben;
5. Oly gyermekek, kik csak egyes tantárgyakban maradtak vissza;
6. erkölcsileg züllött gyermekek.

Sok paedagogus véleménye szerint csak akkor vegyék fel a gyermeket a kiségitő iskolába, ha az már két éven át eredménytelenül járt a népiskolába. E következményt nem célszerű szigorúan szem előtt tartani. Rendesen kevesebb idő is elég, hogy a gyermek abnormális szellemi fejlődését megállapítsuk. Kiségitő iskolák létesítéskor lehet az elvhez ragaszkodni, de a hol már vannak ilyenek, a lehetőség szerint meg kell a népiskolában eltöltendő időt rövidíteni.

A leggondosabb eljárás mellett előfordul, hogy jó tehetségű gyermek is kerül a kiségitő iskolába, vagy pedig a gyenge gyermek nem remélt módon fejlődik. Ez esetben korához és tehetségéhez mért népiskolai osztályba teendő vissza. Általában azonban nem helyeselhető a népiskolába való visszahelyezés, mivel lehetetlen a szellemi gyengeséget gyógyítani.*) Szakszerű tanítással a gyermekben szunyadó intelligenciát lehet fejleszteni, de a népiskolában uralkodó viszonyok mellett alig lehet erről szó. A tapasztalat tényleg bebizonyította, hogy visszahelyezett gyermekek sokszor elkorcsosodtak szellemileg és nem képeztettek annyira, a mennyire remélni lehetett volna.

A gyermekek kiválasztását illetőleg figyelmet érdemel a Brüsszelben követett eljárás. Itt ugyanis a népiskola vezetői és tanítói a következő nyomtatvány útján tesznek jelentést, a gyermeknek a kiségitő iskolába való sorozásáról:

*) E véleménynt nem osztja minden szakember. Sőt sok helyt éppen azért tartják fenn az elemivel való kapcsolatot, hogy a visszahelyezés annál könnyebb legyen. (V.)

Kisegítő iskola.

Okok, melyek miatt a gyermek megvizsgálandó :

1. Elégtelen vagy rendellenes pszichikai fejlettség ; gyenge figyelem.

2. Állandó és nyilvánvaló rossz magaviselet.

3. Három évi visszamaradottság a tanulásban.

4. Komoly természetű beszédhibák.

A nyomtatványhoz melléklendő iratok:

1. A gyermek iskoláztatásának története.

2. Jelentés azen okokról, a melyek a gyermek felvételét indokolják.

E jelentés tüzetes választ ad a következő kérdésekre :

a) Egészségesek-e a gyermek szülői ? Milyen az erkölcsi életük ? Iszákosak-e ?

b) Beteg volt-e a gyermek. Nem árult-e el érzékszervi (látás, hallás, tapintás, szaglás és izlés) fogyatkozást ? Nem önfertőző-e ? Mely tantárgyakban tett legjobb előmenetelt ? Figyelmes-e ? Rest-e ? Neveletlen-e ? Neveletlensége állandó-e vagy csak periodikus ? Van-e tolvajlási hajlama ? Hazug-e ? Heves természetű-e ? Mily kezelésnek volt részese intellektuális és nevelési szempontból ? Kétségtelen, hogy ily nationale tüzetes képet nyújt a gyermekekről és biztosítja a vizsgálatnak lehető helyességét.

(Folyt. köv.)

Hazai hírek.

A **gyógypaedagogiai intézetek orsz. szaktanácsa** mult hó 24.-én délután a siketnémák budapesti áll. iskolájában gyűlést tartott, melynek tárgysorozatából a következőket közöljük: *Előadói bejelentések.* A szegedi siketnéma intézet f. tanévi órarendjének másod példánya beérkezett. — A Németh-Várad-féle Abc és olvasókönyvre vonatkozó bírálatok kiadattak a szerzőknek. — A siketnémák egri intézete felügyelő-bizottságának f. évi július 3.-iki jegyzőkönyve és az intézet f. tanévi órarendje és óratöbbleti kimutatása megfelelő javaslat kíséretében még a nyári szünidő folyamán felterjesztetett a ministeriumba. — A siketnémák és vakok kecskeméti intézete felügyelő-bizottságának f. évi augusztus 13.-diki jegyzőkönyve jóváhagyásra ajánlatott. — A siketnémák szegedi intézete felügyelő-bizottságának f. évi június 24.-diki jegyzőkönyve és ügyviteli szabályzata megfelelő javaslattal felterjesztetett Ó Excellentiájához. — 163 K 6 fillér gyufa-jövedelem egy növendék segélyezésére az egri siketnéma-intézetnek adományoztatott. — Besztercebányán a megye és város közreműködésével mozgalom indult meg siketnéma-intézet létesítése érdekében. — Sárospatakon siketnéma-iskola felállítása terveztetik, mely célra már 5 alapítvány és a nö-

vendékek lakása biztosítva van. — A székesfehérvári és ungvári siketnéma tanfolyamok a f. tanévben is megtartatnak. *Verger* Tamás tanító tudósítása szerint Székesfehérvárott a megye és város közreműködésével eredménynyel kecsegtető mozgalom indult meg egy létesítendő siketnéma-intézet érdekében. — A belügyminister f. évi 9274. sz. alatt leiratot intézett Somogyvármegyéhez, melynek tartalmából im álljon itt ennyi: Minthogy az 1898. évi XXI. t. c. 8. §. b) pontja értelmében a *vagyontalan siketnémák segélyezése községi feladat*, annál fogva intézkedett a minister aziránt, hogy a törvényhatóság említett célra a községeket önkéntes hozzájárulásra szólítsa fel s ha ezen hozzájárulás nem járna elegendő anyagi sikerrel, akkor *alkosson a törvényhatóság a kaposvári siketnéma-intézet anyagi támogatására az 1886. évi XXII. t. c. 145. §-a alapján egységes szegényalapot*. — *Bihari* Károly „Törtsemléltető“ c. taneszköze, mely szerzőnél példányonként 12 koronáért beszerezhető, használatra engedélyeztetett. *Tárgyalás alá vétettek* a következő ügyekre vonatkozó előadói javaslatok: A temesvári siketnéma-iskola combinált V—VII. osztályának órarendje. — A budapesti áll. kiségitőiskola tanerő szükséglete — A siketnémák egri intézetének órátöbbletei. — A siketnémák aradi iskolája felügyelőbizottságának f. évi augusztus 22.-diki és tantestületének szeptember 2.-iki jegyzőkönyvei. — A vakok budapesti intézete tantestületének f. évi szeptember 4.-iki jegyzőkönyve. — A vakok kolozsvári intézetéről szóló jelentés. — A Debrecenben létesítendő siketnéma-intézet tervezete. — A kaposvári siketnéma-intézet női kézimunka-oktatásának rendezése.

Gyógypaedagogiai mozgalmak a fővárosban, A főváros hatósága eddig is többször adta jelét a gyógypaedagogiai oktatásügy irányában táplált jóakarátának. Hozzájárul a siketnémák áll. intézetének fenntartásához; alapítványokat tett a siketnémák váci és budapesti izr. intézetekben a vakok és a hülyék orsz. intézeteiben. Segélyez egy dadogók számára fenntartott tanfolyamot. Csupán a gyengetehetségű gyermekek oktatás ügyét nem volt hajlandó felkarolni. A vallás és közoktatásügyi minister kénytelen volt az állam költségén egy kiségitő iskolát állítani. Mióta dr. *Bárczy* István vette át a tanügyi osztály vezetését, ez irányban is gyökeres változás történt. A tanácsnok ezidei külföldi tanulmányutján kiterjesztette figyelmét a gyengetehetségűek oktatására is és dr. *Vérédy* Károly tanfelügyelővel egyetemben a megvalósuláshoz igen közel vitték az ügyet. A főváros tanácsa u. i. átírt az összes elemi iskolák igazgatóihoz, hogy számlálják meg a gyengetehetségű gyermekeket, hogy a szükséghez képest állíthasson kellő számú osztályt. Mint hírlík, a közel jövőben meg is nyílik egy néhány. Megelítésre érdemes a tanügyi osztálynak az a ténykedése is, hogy egyik — beszédhibák okt. képesített — tanítóját felmentette a tanítás alól, hogy kizárólag a főváros iskoláiban levő beszédhibások oktatásával foglalkozhassék.

Tantervünk német világításban. *Hoffmann* Hugó, a ratibori siketnéma-intézet tudós tanára az „Organ“ 7.- és 8.-ik. füzetében

foglalkozik tantervünkkel. Rámutat előnyeire és hátrányaira. Lapunk jelen számában kivonatosan szándékoztuk ismertetni a nagyérdekű dolgozatot, de éppen nagy érdekű volta teszi szükségessé, hogy hű fordításban teljes terjedelmében közöljük, a mit térszűke miatt a jövő hóra vagyunk kénytelenek halasztani.

Gyógypaedagogiai mozgalmak. Mint a gyógypaedagogiai szaktanács előadójának e havi jelentéséből kitűnik, örvendetes mozgalmak indultak meg országszerte új siketnéma-intézetek létesítésére. A katolikus felekezeti siketnéma-intézet eszméje, melyet *Klug Péter*, a szegedi siketnéma-intézet vezető-tanára pendített meg a múlt évi katolikus nagygyűlésen, úgy látszik szintén kedvező talajba lett elvetve. Az ez idei nagygyűlésen nevezett kartársunk az intézőség felkérésére újra tart felolvasást a siketnémák oktatásáról. Mint hírlík a primási aula igen meleg érdeklődést tanúsít egy katolikus intézet létesítése iránt.

Gyógypaedagogiai pótvizsgát tettek a múlt hó 9.-én *Zádor Endre*, *Bihary Károly* és *Kegler Ferenc* Vácról, *Stantzel János* Temesvárról, *Völker József* Kecskemétről, *Palatinus Károly* Kaposvárról, *Hercsuth Kálmán* és *Wentzel József* Budapestről. *Greiner László*, ki szintén akkor kapott terminust a szakvizsga letételére, nem jelentkezett sem az írásbeli sem a szóbeli vizsgára.

Gyász hír. *Török Sándort* a vakok orsz. intézetének tanárát súlyos csapás érte. Ilonka nevű 5 éves kis leánykája hosszú és kínos szenvedés után örökre elszendergett. A gyászoló szülőknek nagy fájdalmát enyhítse az a tudat, hogy a kartársak valamennyien a legmélyebb részvétellel osztoznak fájdalmukban.

A siketnémák váczi intézete 100 éves jubileumának hivatalos programja okt. 19.-én:

d. e. 9 órakor ünnepélyes isteni tisztelet a Fehérek főtéri templomában;

10 órakor az új intézet felavatása dr. *Wlassics Gyula* vallás-és közoktatásügyi m. kir. minister által;

folytatólag az intézet alapítóinak: *I. Ferenc* m. király és *Cházár András* szobrainak leleplezése;

végül: a siketnémák iparkiallításának megnyitása, mely után társas ebéd következik.

Ez ünnepély alkalmából okt. 20.-án reggel 9 órakor az intézet tanári testülete diszgyűlést,

10 órakor a magyarországi siketnéma-intézetek tanárainak orsz. egyesülete congressust,

d. u. 3 órakor a hazai tanult siketnémák szintén congressust tartanak.

Október 21.-én az ajánlkozók küldöttsége *Jólészre* (Gömör-megyébe) utazik, hogy a *Cházár András* szülőházára helyezett emléktáblát Gömör-megyé közönségével ünnepélyesen leleplezze;

okt. 22.-én a jolsvai *Cházár-féle* siketnéma-intézet felavatása.

A meghívott vendégek mind emez ünnepségeken szívesen látatnak. Kivánatos azonban, hogy kilátásba helyezett megjelenésüket

a váci intézet igazgatóságának legkésőbb okt. 5.-éig tudomására hozni sziveskedjenek.

Külföldi hírek.

Kitüntetések. A badeni nagyherczeg Johann *Vatter*-nek a frankfurti siketnéma-intézet nagyhirű igazgatójának a zähringi orosz-lán rend I. oszt. lovagkeresztjét adományozta. — A német császár *Radomsky* I.-nak, a poseni siketnéma-intézet igazgatójának az iskola-tanácsosi (königl. Schulrat) címet adományozta.

Új találmány siketnémák számára. Már igen sokszor voltunk kitéve annak a veszedelemnek, hogy új találmányok által feleslegessé válván tudományunk, kenyerünket veszítjük. Most ismét új megváltó készülék feltalálásáról van szó, melynek segítségével a siketnémát megtaníthatni hallani. De azt hiszem, hogy a kenyérkereset elvesztésének veszélye ismét csak el fog oszlani fölöttünk és ismét nyugodtak maradhatunk jövőnket illetőleg addig, míg újabb felfedezés nem fog bennünket fenyegetni. U. i. A párizsi orvosi akadémia nemrég oly apparatussal foglalkozott, mely a külvilág hangjait a siketnéma használatlan fülének közvetíti. A feltaláló egy *Dussaud* nevű úr, a ki méltó feltűnést keltett már egy ízben vakok számára feltalált írógépével és kinematographjával, mely készülékeket folyó hóban használatba veszik a francia vakok intézeteiben. Mostani, a siketnémáknak szánt találmánya egy mikrophonból áll, mely a hangokat megerősíti és a párizsi akadémia ítélete szerint igen nagy reményekre jogosít. Az apparatus nagyon egyszerű. Két hajlékony érc hallócsőből áll, melyek a siketnéma fülénél tölcserékké tágulnak. Ezek annyira erősítik a hangot, hogy idővel a siketnéma tökéletesen képes azt felfogni. A hallócsövek egy fonografhoz erősíthetők, mely a tanárt helyettesíti. Természetesen, már a gyermek 2—3 életévében kell a készüléket alkalmazni, hogy kellő eredménnyel kecsegtessen.

Szerkesztői üzenetek.

K. P. Szeged. Híreidet köszönettel vettük. Az iskola állapotáról szóló hírt a jövő számra hagytuk, a mikor valamennyi intézet jelen évi növendék létszámát közöljük. Üdvözet. — **E. M. Bp.** Anyaghalmaz miatt a jövő számra kellett hagyni. Szíves elnézésedet kérjük. — **Többeknek.** Az előfizetési díjakat *Fritz Ármin* úrhoz (VIII. József-körút 9. szám) kell küldeni. A kért számokat elküldtük.